

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
TÜRKİYE KÜLTÜR PORTALI PROJESİ

TARİH
TÜRKİYE DIŐI TÜRK TARİHİ
AKKOYUNLU DEVLETİ (1350'YE DOĞRU-1502)

Türkiye
Kültür Portalı

Prof. Dr. Abdulhaluk Mehmet Çay

2009
ANKARA

5.16. Akkoyunlu Devleti (1350'ye doğru-1502)

Anahtar Kelimeler: Akkoyunlu Devleti, Tur Ali Bey, Uzun Hasan, Otlukbeli Savaşı

Akkoyunlu Türkmenleri de, Moğol hâkimiyetinin yıkılışı sıralarında Diyarbakir taraflarında yurt tutmuş bulunuyorlardı. Başlangıçta Bayındır, Döğer, Bayat, Çepni gibi Oğuz boylarının parçalarından kurulu iken, daha sonra İnallu, Bayramlı, Hacılı, Musullu vb. gibi grupları da içine alarak kuvvetlenmişler 1340-1343 yıllarında, Tur Ali Bey başbuğluğunda bir müstakil birlik olarak ortaya çıkmışlardı. Kuzeye Trabzon Rum krallığı sahasına doğru baskı yapıyorlardı. III. Aleksiyos, kızını Tur Ali Bey'in oğlu Kutlug ile evlendirerek (1352) Türkmen akınlarını durdurmak istemişti. Akkoyunlu devletinin gerçek kurucusu sayılan Kara Yülük (İlig) Osman Bey de yine Rum prensesi ile evlenmişti. Karakoyunlu saldırılarını, Sivas hükümdarı Kadı Burhâneddin'in desteği ile tesirsiz kılan Akkoyunlu Ahmed Bey (Kutlug Bey'in oğlu) ile arası açılan kardeşi Kara Yülük Osman Bey, Kadı Burhâneddin ile çatışarak (1398) onu ortadan kaldırdı ve Sivas'ı teslim aldı, para bastırdı. Osmanlılar'a karşı da Mısır Çerkez Kölemen Sultanı Barkuk ile anlaşan ve ona tâbi olan Osman Bey, o sırada Karabağ'da bulunan Timur'a da hizmet arz etti (1399) ve karşılığında Malatya'yı aldı. Timur'un Suriye'ye doğru yürüyüşünde onun yanında idi. 1403'de Merkez Diyarbakır şehri olmak üzere, Diyarbakir-Malatya bölgesinin resmî hükümdarı olarak tanınmıştı. En büyük rakibi kardeş Karakoyunlu devleti idi. Fakat Urfa, Harput, Erzincan, Kemah, Erzurum ve dolaylarını kendine bağlamaya muvaffak olmuş, Rum krallığı sınırlarına dayanmıştı. Kara Koyunlu Kara Yusuf ve oğlu İskender ile giriştiği uzun mücadelelerde bu defa Horasan hükümdarı Şahruh ile sıkı ilgi kuruyor, onun Azerbaycan seferlerinde yardımcısı oluyordu. Oğlu Ali Bey (Ölm. 1438) Karakoyunlular'dan kaçarak Osmanlı Padişahı II. Murad'a, sonra Mısır Sultanı Çakmak'a iltica etti. Bu sırada kardeşleri Mardin sahibi Hamza Bey ile, Erzincan sahibi Yâkub Bey birbirleri ile uğraşıyorlardı. Devletin başına geçmeğe muvaffak olan Cihangir (Ali Bey'in oğlu), Karakoyunlu Cihân-şâh'la mücadele ederken, küçük kardeşi Hasan Bey (Uzun Hasan) Diyarbakır'ı ele geçirdi (1453). Mardin savaşında Cihân-şâh'ı mağlûbiyete uğrattı (1457). Aynı yıl da Hısn-ı Keyfa (Hasankeyf)'daki son Eyyübî hükümetini ortadan kaldırdı. Akkoyunlu Devleti'nin büyük hükümdarı oldu. 1458'de Karaman-oğlu'na yardım etti, 1459'da Gürcistan'a bir sefer yaptı. 1460'da, Karakoyunlular'a geçmiş olan şehir ve kaleleri geri aldı. 1462'de II. Gürcistan seferini tertipleledi. 1464'de Karaman-oğlu İshak Bey'i Karaman hükümetinin başına getirdi. 1465'de Harput ve civarını aldı. 1467'de Karakoyunlu Cihân-şâh'ı mağlûp ve telef ederek bu devleti tasfiyeye girişti. Başkent'i Tebriz'e nakletti. 1469'da Timurlu Ebû Saîd'i yenilgiye uğratarak, Horasan'a Yedigâr Mirza'yı hükümdar yaptı. Bağdat, Şîrâz, İsfahan'ı aldı. Hazar'ın güney sahillerine hâkim oldu. Uzun Hasan artık Osmanlı Padişahlığı ile Mısır Sultanlığı'nı da ortadan kaldırmayı düşünüyor, bu sebeple ateşli silahlar temin etmek için Avrupalı devletleri ve Hristiyan dünyası ile siyasî münasebet kuruyordu.

Fakat Fâtih Sultan Mehmed tarafından vurulan ağır darbe (Otluk-beli Savaşı, 1473 Ağustos) Uzun Hasan'ın bütün ümitlerini söndürdü. Uğradığı bu mağlûbiyetten sonra bir daha doğrulamayan Uzun Hasan öldükten (1478) sonra, Akkoyunlu devleti yıkılmağa yüz tuttu. Hasan'ın aştı oğlu birbirlerine düştüler. Çeşitli Türkmen grupları rastgele üyeleri hükümdar yapıyorlar, yer-yer vâililer ayaklanıyorlardı. 1501'de ikiye bölünen devlette bir sürü derebeyi türemişti. Durumdan Şâh İsmâil faydalandı. Gerek Akkoyunlular'dan, gerek Karakoyunlular'dan dağılık Türkmen zümrelerini, propaganda ettiği dinî heyecanın katkısı

ile bir araya getirerek teşkil ettiği kuvvetlerle Tebriz'i zapt ederek (1502) Safevî Devleti'ni kurdu.

Kaynak (Source):

Tarihte Türk Devletleri, C.I, Ankara Üniversitesi, Ankara 1987, s. X + 422.

Tarihte Türk Devletleri, C. II, Ankara Üniversitesi, Ankara 1987, s. VI + (423-816) + 16 Harita.

Haklar (Rights): (Telif ve kullanım hakları ile ilgili bilgiler.)		
5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca hazırlanan tüm içeriğin her türlü ortamda umuma arz yetkisi sınırsız süreyle Kültür Turizm Bakanlığına devredilmiştir. Bakanlık sonraki zamanlarda hazırlanan içerikle ilgili düzeltme, ekleme, silme veya yayından kaldırma hakkına sahiptir.		
Kaynağı Hazırlayan	Konu Editörü	Proje Yöneticisi
Prof. Dr. Abdulhaluk Mehmet ÇAY	Prof. Dr. Abdulhaluk Mehmet ÇAY	Prof. Dr. Hale KÜNÜÇEN